Höyük, Kasım/November 2024, Sayı/Issue: 14; 169-198

DOI: 10.37879/hoyuk.2024.2.169
https:/hoyuk.gov.tr
https://dergipark.org.tr/tr/pub/hoyuk

Başvuru tarihi/Submitted: 16.06.2022
Kabul tarihi/Accepted: 23.01.2023

Araştırma Makalesi/Research Article

Perre 2020-21 Kazılarında Bulunan Pithos/Doliumlar Üzerine Bir Değerlendirme

Kahraman Yağız* - Murat Tosun**

Öz

Perre antik kent merkezinin güneybatısındaki kayalıkların kuzeydoğu yamaçlarında gerçekleştirilen 2020-21 yılları kazı çalışmaları, kentin yerel üretimi hakkında bilgi edinmemizi sağlamıştır. Bahsi geçen alanlarda, tahıl öğütmek amaçlı kullanılan taş değirmenin yanı sıra, kayaya oyularak oluşturulmuş üzüm işlikleri tespit edilmiştir. Bu durum, yerleşimin bir üretim sahası olarak da kullanıldığını göstermesi açısından önemlidir. Bununla birlikte, çok sayıda depolama amaçlı kullanım görmüş pithos/doliumlara ait parçalara da rastlanmıştır. Bu pithos/doliumlar, olasılıkla yerleşim çevresinde üretimi yapılan tahıl ve şarap gibi ürünlerin depolandığı büyük kaplardır. Makale kapsamında, Perre'nin kırsal yerleşimi olarak öngörülen alanlarında ele geçmiş pithos/dolium bulguları değerlendirilecektir. İki adet in-situ olarak ele geçmiş pithos/dolium, yarıya kadar toprağa gömülü olarak tespit edilmiştir. Toplam 52 adet pithos/dolium parçası ele geçmiş olup, bunların birçoğu amorf niteliği taşımaktadır. Ağız ve gövdenin üst kısımları kısmen korunmuş 15 adet pithos/doliumun ağız yapıları dikkate alınarak, Perre'de beş tip tespit edilebilmiştir. Ayrıca bir adet dip kısmı korunmuş örnek de çalışmaya dâhil edilerek, Perre'de ele geçen pithos/doliumların tipolojik özellikleri genel hatlarıyla açıklanmak istenmiştir. Perre'de bugüne kadar gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısından MS 7. yüzyılın ilk yarısına kadar olan geniş bir tarih aralığına ait bulgular (seramik ve sikke gibi) yer almaktadır. Perre'deki pithos/doliumlara benzer tipolojik özellikler sunan örnekler; Anadolu ve Suriye başta olmak üzere Mezopotamya, Levant, Kuzey Afrika ve İtalya'nın bazı yerleşimlerinde de görülmektedir ve bu örnekler, ağırlıklı olarak Geç Roma-Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenmektedir. Bu pithos/doliumlar hem analojik yolla karşılaştırılan bulgular ile olan benzer tipolojileri hem de yerleşimin üretim potansiyeline işaret eden süreci dikkate alınarak, MS 3-7. yüzyıl aralığına tarihlenebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Perre, İşlik, Pithos, Dolium, Şarap, Tahıl.

An Evaluation of the Pithoi/Dolia Found in the 2020-21 Excavations at Perre

Abstract

During the 2020-21 excavations on the northeastern slopes of the rocky areas in the southwest of Perre ancient city center, significant insights into the city's local production activities were uncovered. In addition to discovering stone mills for grinding grain, winery facilities carved into the rock were identified, indicating that this area served as a production zone. Moreover, fragments of pithoi/dolia,

* Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Adıyaman/TÜRKİYE, kyagiz@adiyaman.edu.tr https://orcid.org/0000-0001-7410-5014

** Dr. Arkeolog, muratsn@windowslive.com https://orcid.org/0000-0003-0595-8587

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. / This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

large containers likely used for storing products such as grain and wine produced within the settlement, were also found. This article focuses on evaluating the pithos/dolium findings discovered in the rural settlements of Perre. Two in-situ pithoi/dolia were found partially buried in the ground, and a total of 52 pithos/dolium fragments were recovered, most of which were amorphous. Based on the rim structures of 15 pithoi/dolia, five types were identified at Perre, along with an additional sample that preserved the bottom part. The typological features of the pithoi/dolia found at Perre are explained in general terms. Finds such as ceramics and coins from the second half of the 1st century BC to the first half of the 7th century AD have been uncovered in Perre. Examples with typological characteristics identical to those of Perre's pithoi/dolia can be found in Mesopotamia, the Levant, Northern Africa, and Italy, particularly in Anatolia and Syria. These examples are predominantly dated to the Late Roman-Early Byzantine Period. Based on both the typological similarities with these analogously compared findings and evidence of settlement's production capacity, the pithoi/dolia from Perre can be dated to 3th-7th centuries AD.

Keywords: Perre, Winery, Pithos, Dolium, Wine, Grain.

Giriş

Perre antik kenti, Adıyaman il merkezinin 5 km kuzeydoğusunda yer almaktadır (Resim 1). Toros Dağları'nın güney eteğinde konumlanan Perre, kuzeyde Melitene (Malatya) ile güneydeki Samosata (Samsat) kentlerinin geçiş güzergahında yer alması sebebiyle tarihi süreç içerisinde hem ticari hem de stratejik bir öneme sahip olmuştur[1]. Kentin Helenistik Dönem sonlarından itibaren yerleşime sahip olduğu, arkeolojik bulgular ile desteklenmektedir[2]. Ancak bu stratejik ve ticari konumuna karşın kentin tarihi hakkındaki bilgilerimiz oldukça sınırlı olup, MS 4. yüzyıla kadar kentin isminin geçtiği herhangi bir kaynak ile karşılaşılmamaktadır. Perre daha çok MS 4-7. yüzyıllar arasında yer yer adı geçen bir kent olarak görülmektedir[3]. Kent hakkındaki araştırmalar, 19. yüzyılın sonlarına kadar geriye gitmesine karşın bunlar daha çok yüzeysel bilgiler içermektedir[4]. Kentte ilk kazılar ise nekropoliste 2001-2009 yılları arasında Adıyaman Müze Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiştir[5]. 2020 yılında yeniden başlayan ikinci dönem kazı çalışmaları, kesintisiz olarak sürdürülmektedir. Çalışmalar kent merkezinin yaklaşık 1 km güneybatısındaki kayalıklar ve kayalıkların bitiminde yer alan düz toprak arazide gerçekleştirilmiştir (Resim 2). Bu alanlarda kayaya oyulmuş işlikler ile kent dışı kırsal mahiyetli yerleşim alanı tespit edilmiştir. Yapılan kazılarda ortaya çıkarılan bulgular, üretim sahasının büyük oranda buradaki kırsal birimde gerçekleştirildiğini düşündürmektedir[6]. 2020-21 yılları arasında Perre'nin kırsal mahiyetli bu biriminde gerçekleştirilen kazılarda, çok sayıda seramik grubu ile de karşılaşılmıştır[7]. Bunlar arasında çalışmanın konusunu oluşturan pithos/doliumlar

1 Doğan 2021, 377-378.

2 Erarslan-Özman 2010, 96; Doğan 2021, 379.

3 Perre'nin tarihi süreci hakkındaki detaylı araştırma için bk. Doğan 2021, 377-388.

4 Humann-Puchstein 1890, 13, Taf. L. 2; Pittard 1931, 147-154; von der Osten 1933, 131-132; Bittel 1934, 8, 135; Kökten 1947, 459-469; Bostancı 1971, 52-53; Dörner 1990, 49-50.

5 Erarslan 2003, 129-136; Blömer-Facella 2008, 189-200; Facella 2008a, 201-205; Facella 2008b, 207-226; Erarslan-Winter 2008, 179-187; Blömer-Lätzer 2008, 227-230; Erarslan-İnci 2009, 171-184; Erarslan-Özman 2010, 91-104; Erarslan-Zeyrek 2011, 363-374, Res. 1-14.

6 Yağız-Tosun-Doğan 2022, 147-148.

7 Bu seramik grupları içinde; MÖ 1-MS 1. yüzyıllar arası Doğu Sigillata A-B grubu seramikler, MS 3-7. yüzyıllar

hiç şüphesiz kentte üretilen ürünlerin depolandığı örneklerdir. Bu örnekler üzerine yapılmış çalışmalar, diğer seramik gruplarına göre oldukça az sayıdadır. Bunun başlıca sebebi, pithos/doliumların uzun yıllar boyunca kullanılması, standart tipler sunması ve tarihleyici bulgular olmadan salt tipolojik bir tarihlemenin pek mümkün olmamasıdır[8]. Bu sebeple pithos/doliumlar üzerine yapılmış çalışmalar ağırlıklı olarak, diğer seramik grupları ile birlikte değerlendirilmesi ya da tarihleyici bulgular eşliğinde yerel/bölgesel özellikleri sunan kap formları olarak belirtilmesi yönünde olmuştur[9]. Perre'nin kırsal yerleşimindeki yerel dinamiklerini anlayabilmek adına, kazılar sırasında tespit edilmiş ve yer yer in-situ olarak da ele geçmiş pithos/doliumların tarihleyici bulgular ile birlikte hem kent hem de bölge arkeolojisindeki tipolojisine katkı sunmak, bu çalışmanın temel amacıdır.

Perre'deki Pithos/Doliumların Genel Özellikleri

Perre 2020-21 kazılarında tipolojik bilgi sunan toplam 16 adet pithos/dolium parçası ele geçmiştir. Bu örneklerden 15 tanesinin ağız ve gövde kısımları, bir tanesinin ise dip ve gövde kısmı korunmuştur. Bu doğrultuda ağız yapılarına göre tipolojik ayrımlarını yapmak mümkün olabilmiştir. 15 adet örneğin ağız yapıları dikkate alınarak, beş farklı tip belirlenmiştir. Bu beş farklı tip de ağız formunun kendi içindeki profil yapılarındaki farklılıkları göz önünde bulundurularak, alt tiplere ayrılmıştır. Aşağıda ayrıntılı bir şekilde ele alınacak olan bu tiplerden; Tip 1 beş, Tip 2 bir, Tip 3 bir, Tip 4 üç ve Tip 5 ise iki alt tipte değerlendirilmiştir. Ayrıca bir adet dip ve gövde kısmı korunmuş olan örneğin hamur yapısı ve cidar kalınlığı dikkate alınarak, hangi tipolojik sınıfa dâhil edilmiş olabileceği, değerlendirme kısmında ele alınmıştır. Pithos/doliumların tamamı dışa eğik (dışbükey) gövdelidir.

Tip 1 (Resim 3, Kat. No. 1-8)

Tip 1 kapsamında değerlendirilen pithos/dolium sekiz adettir (Kat. No. 1-8). Bunlar özellikle ağız yapılarının farklılık arz etmesi yönünden beş alt tipte ele alınmıştır. Genel olarak ağız yapıları, dışa çekik ve sivri (Kat. No. 1-3, 8) ya da dışa çekik ve kalınlaştırılmış (Kat. No. 4-7) bir profil sunmaktadırlar. Tamamı dışbükey profilli gövde yapılarına sahiptirler. Hamur renkleri[10], yedi örnekte sarımsı kahverengi ve tonlarında (Kat. No. 1-5, 7-8) olup, yalnızca bir örnek kırmızı (Kat. No. 6) tonundadır. Hamur yapıları hepsinde ortak olarak, sık dokulu ve gözeneklidir. Hamurundaki katkı ise yine hepsinde ortak olarak; taş, kum ve kireç içermektedir. Özellikle tipolojik olarak benzerlerine, Suriye'deki Ras el Bassit kentindeki kazılarda MS 7. yüzyıl kontekstindeki iki örnekte[11], Humus'ta yapılan yüzey araştırmalarında MS 5-6. yüzyıllara tarihlenen iki örnekte[12] ve Suriye'nin güneyinde yer alan Hauran Bölgesi'nin güneyindeki yüzey araştırmalarında Helenistik Dönem'den Emevî Dönemi'ne değin tarihlenen grup içerisindeki bir örnekte[13] Yukarı Mezopotamya'da Dara kazısında MS 6. yüzyıla tarihlenen

arası Brittle Ware seramikler, MS 5-7. yüzyıllar arası Kuzey Suriye Amphoraları gibi tarihlenebilir bulgular başı çekmektedir. Bk. Yağız-Tosun-Doğan 2022, 148-153, Res. 6-8.

8 Shaw-Shaw 1993, 144; Rotroff 2006, 98.

9 Sezgin 2018, 604-605.

10 Hamur renklerini belirlemede 2016 basımlı "Munsell Soil Color Charts"tan yararlanılmıştır.

11 Mills-Beaudry 2007, Fig. 9.D32.4, D34.6.

12 Humus örneklerinin tek farkı, ağzının içten de çekilmiş olmasıdır. Bk. Reynolds 2014, 58-59, Fig. 6d.

13 Kennedy-Freeman 1995, 62-63, 67-68, Fig. 32.55.

iki örnekte[14]; Suriye-Anadolu geçişinde yer alan Antiokheia territoryumuna yakın konumdaki günümüz Tayfur Sökmen Kampüs kazısındaki MS 4-7. yüzyıllara tarihli üç örnekte[15], Gaziantep'teki Dede Harabeleri kazısındaki MS 6-7. yüzyıllara tarihli yedi örnekte[16]; Levant Golan Bölgesi'ndeki Khirbat El-Hawarit kentindeki kazılarda MS 2. yüzyıl-Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenen üç örnekte[17], Beyrut'taki kazılarda ele geçen Erken Bizans Dönemi'ne tarihli bir örnekte[18], Chhîm-Marjiyat kazısında Erken Bizans Dönemi'ne tarihli bir örnekte[19]; Anadolu'daki Sardeis kazılarında Erken Bizans Dönemi'ne tarihli bir örnekte[20], Kadıkalesi kazılarında MS 4-6. yüzyıllara tarihli üç örnekte[21], Patara kazılarında MS 5-7. yüzyıllara tarihli üç örnekte[22], Myra-Andriake kazılarında MS 6-7. yüzyıllara tarihli iki örnekte[23], Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi kazısında Erken Bizans Dönemi'ne tarihli üç örnekte[24], Kyenai kazılarında MS 5-7. yüzyıllara tarihli iki örnekte[25], Perge kazılarında MS 5-7. yüzyıllara tarihli iki örnekte[26], Sagalassos kazılarında MS 5-7. yüzyıllara tarihli bir örnekte[27], Paphlagonia Bölgesi'nin güneybatısındaki yerleşimlerde ele geçen MS 5-6. yüzyıllara tarihli üç örnekte[28]; Kuzey Afrika'daki Bingazi kazılarında MS 5-7. yüzyıllara tarihli iki örnekte[29]; İtalya'daki Cumae kentindeki MS 4-5. yüzyıllara tarihlenen bir örnekte[30] rastlamak mümkündür.

Tip 1.1 (Resim 3. Kat. No.1)

Bu alt tip, bir örnek ile temsil edilmektedir. Ağız ve gövde kısmı korunmuştur. Ağız üstte düz bir şekilde devam edip, ardından yuvarlatılarak kenardan sivriltilmiş ve son olarak içe doğru keskin bir geçiş yaparak gövde ile birleştirilmiştir.

Tip 1.2 (Resim 3. Kat. No.2-3)

Bu alt tip, iki örnek ile temsil edilmektedir. Ağız ve gövde kısımları korunmuştur. Ağız üstte düz bir şekilde devam edip, ardından sivriltilmiş ve son olarak içe doğru keskin bir geçiş yaparak gövde ile birleştirilmiştir. Tip 1.2'nin Tip 1.1'den temel farkı, ağız kenarının yuvarlatılmadan doğrudan sivriltilmiş olmasıdır.

14 Özügül 2014, Şek. 6.29; Tosun 2020, 983, 985, Kat. No. 442, 444.

15 Kılınçoğlu 2019, Kat. No. 121, 193-194.

16 Kozbe-Güngör 2019, Lev. 17.1-5.

17 Hartal-Hudson vd. 2008, 142, Fig. 12.2-4.

18 Hayes-'Ala' Eddine 1998-1999, 136, Fig. 7.8487/19.

19 Wicenciak 2002, 73, Pl. 10.532.

20 Sardeis örneği de tıpkı Humus örneği gibi içten de çekilmiştir. Bk. Crawford 1990, 28, 33, P59.584:2214, Fig. 80.

21 Mimaroğlu 2011, 399, Kat. No. 281-282; Fidancı 2016, 164, 176, Kat. No. 9, 21.

22 Özdemir 2009, 167-168, Kat. No. 280-282.

23 Öz 2020, 338, Kat. No. 316-317, Lev. 48.1-2.

24 Türker 2009, 108, 110, no. 211-212, 223.

25 Mader 1996, 107, Taf. 34.95-96.

26 Fırat 1999, 83, Lev. 184.821-822.

27 Degeest 2000, 165-166, Fig. 202.

28 Kan Şahin-Laflı 2012, 379-387, Pl. 21.145, 22.152, 24.162, 50.145a-b, 51.152, 53.162.

29 Riley 1979, 414, Fig. 118.750-751.

30 Capano-Rescigno 2015, 656-658, Fig. 3.

Tip 1.3 (Resim 3, Kat. No.4)

Bu alt tip, bir örnek ile temsil edilmektedir. Ağız ve gövde kısmı korunmuştur. Ağız üstte çift oluklu olup, kenarda sivridir ve sivri kenardan içe doğru yumuşak bir geçiş yaparak gövde ile birleştirilmiştir. Tip 1.3'ün Tip 1.1 ve 1.2'den farkı, ağız üstünün çift oluklu olmasıdır.

Tip 1.4 (Resim 3, Kat. No.5-7)

Bu alt tip, üç örnek ile temsil edilmektedir. Ağız ve gövde kısımları korunmuştur. Ağız, üstte düz bir şekilde devam edip ardından yuvarlatılarak kalınlaştırılmış ve son olarak içe doğru içbükey yaparak gövde ile birleştirilmiştir. Tip 1.4'ü, Tip 1.1, 1.2 ve 1.3'ten farklı kılan yanı ağız kenarının yuvarlatılarak dışta kalınlaştırılmış olmasıdır.

Tip 1.5 (Resim 3, Kat. No.8)

Bu alt tip, bir örnekle temsil edilmektedir. Ağız ve gövde kısmı korunmuştur. Ağız, içten dışa yuvarlatılmış olup kenarda hafif sivriltilmiş ve sivri kenardan içe doğru hafif içbükey yaparak gövde ile birleştirilmiştir. Tip 1.5'in Tip 1.1, 1.2, 1.3 ve 1.4'ten ayrılan özelliği, ağzın içten dışa yuvarlatılmış olmasıdır.

Tip 2 (Resim 4, Kat. No.9)

Tip 2 kapsamında değerlendirilen pithos/dolium bir adettir. Bu örneğin ağız ve gövde kısmı korunmuştur. Ağız, içten kapak yuvası oluşturacak şekilde oluklu, içten dışa doğru yuvarlatılarak kalınlaştırılmıştır. Ayrıca yuvarlak bir şekilde sonlanan ağız, kenarından içe doğru içbükey yaparak gövde ile birleştirilmiştir. Tip 2'nin genel olarak Tip 1'deki örneklerden temel farkı, ağzın dışa çekilmeden içten dışa yuvarlatılarak kalınlaştırılmış olmasıdır. Tip 2'nin bire bir benzer bir örneği olmamakla birlikte, Suriye'deki Ras el Bassit kazısında içten kapak oturma yuvasına sahip bir örneğe benzerliği dikkat çekicidir ve bu örnek MS 7. yüzyıl kontekstinde ele geçmiştir[31].

Tip 3 (Resim 4, Kat. No.10)

Tip 3 kapsamında değerlendirilen pithos/dolium bir adettir. Bu örneğin ağız ve gövde kısmı korunmuştur. Ağız ve gövde kısmı korunmuştur. Ağız, içten yuvarlatılarak kenarda sivriltilmiş ve sivri kenardan aşağı doğru içbükey bir oluk oluşturularak gövde ile birleştirilmiştir. Tip 3'ün genel olarak Tip 1 ve Tip 2'deki örneklerden farkı, ağız bölümünün içten dışa yuvarlatılarak sivri kenarlı olması ve ağız kenarının altında oluk oluşturmasıdır. Tip 3'ün özellikle ağız yapısı ile benzer paralel bir örneği, Kuzeybatı Suriye'deki Ras el Bassit kazısında MS 7. yüzyıl kontekstinde ele geçmiştir[32]. Ancak Ras el Bassit'teki örneğin boyun yapısı, Perre Tip 3'ün boyunsuz yapısı ile farklılık arz etmektedir. Bunun dışında Suriye'nin güneyinde yer alan Hauran Bölgesi'nin güneyindeki yüzey araştırmalarında, Helenistik Dönem'den Emevî Dönemi'ne değin tarihlenen, bir grup içerisindeki, kâse olarak tanımlanmış örneğin ağız yapısıyla oldukça benzer olduğunu belirtmek mümkündür[33].

31 Mills-Beaudry 2007, Fig. 9.D34.1.

32 Mills-Beaudry 2007, Fig. 9.D32.3.

33 Kennedy-Freeman 1995, 62-63, 66-67, Fig. 31.46.

Tip 4 (Resim 5, Kat. No.11-13)

Tip 4 kapsamında değerlendirilen pithos/dolium üç adettir. Bunlar özellikle ağız yapılarının farklılık arz etmesi yönünden üç alt tipte ele alınmıştır. Genel olarak ağız yapıları, içten yukarı doğru eğik veya düzdür. Tip 4'ün benzerlerine, Suriye-Anadolu geçişinde yer alan Antiocheia territoryumuna yakın konumdaki günümüz Tayfur Sökmen Kampüs kazısındaki MS 5-8. yüzyıllara tarihli üç örnekte[34], Gaziantep'teki Dede Harabeleri kazısındaki MS 6-7. yüzyıllara tarihli üç örnekte[35] ve Perge'de MS 5-7. yüzyıllara tarihlenen bir örnekte[36] rastlamak mümkündür.

Tip 4.1 (Resim 5, Kat. No.11)

Bu alt tip, bir örnek ile temsil edilmektedir. Ağız ve gövde kısmı korunmuştur. Ağız, içten yukarı doğru eğik ve düz, üstte yuvarlatılarak kenarda hafif sivriltilmiş ve hafif sivri kenardan içe doğru keskin bir şekilde inerek gövde ile birleştirilmiştir.

Tip 4.2 (Resim 5, Kat. No.12)

Tip 4.2 bir örnek ile temsil edilmektedir. Ağız ve gövde kısmı korunmuştur. Ağız, içten yukarı doğru eğik ve düz bir şekilde üstte sivridir ve sivri uçtan aşağı doğru eğik ve düz biçimde inerek kenarda sivriltilmiştir. Ardından sivri kenardan içe doğru keskin bir şekilde inerek gövde ile birleştirilmiştir. Tip 4.2'nin Tip 4.1'den farkı, ağız kenarının yukarıdan aşağı doğru eğik ve düz bir şekilde inerek sivriltilmiş olmasıdır.

Tip 4.3 (Resim 5, Kat. No.13)

Bu alt tip de bir örnek ile temsil edilmektedir. Ağız ve gövde kısmı korunmuştur. Ağız, içten yukarı doğru eğik ve düz bir şekilde devam edip üstten dışa doğru yuvarlatılmıştır. Yuvarlatılmış kenardan içe doğru içbükey yaparak, keskin bir şekilde gövde ile birleştirilmiştir. Tip 4.3'ün Tip 4.1 ve 4.2'den farkı, ağız kenarının üstten dışa doğru yuvarlatılmış olmasıdır.

Tip 5 (Resim 6, Kat. No.14-15)

Tip 5 kapsamında değerlendirilmiş pithos/dolium iki adettir. Bunlar özellikle ağız yapılarının farklılık arz etmesi yönünden iki alt tipte ele alınmıştır. Genel olarak ağız yapıları, üstte düz ve dışta kalınlaştırılmıştır. Tip 5'in benzerine, Suriye'de yer alan Ras el Bassit kazısındaki MS 12-13. yüzyıllara tarihli bir örnekte[37], Yukarı Mezopotamya'daki Dara kazısındaki MS 6. yüzyıla tarihli bir örnekte[38], Anadolu'da Miletos kazısındaki Geç Roma-Erken Bizans Dönemi'ne tarihli iki örnekte[39], Perge kazısındaki MS 5-7. yüzyıllara tarihli bir örnekte[40], Patara kazısındaki MS 5-7. yüzyıllara tarihli bir örnekte[41], Anemurium kazısındaki Roma ve Erken Bizans Dönemi'ne tarihli bir örnekte[42] rastlamak mümkündür.

34 Kılınçoğlu 2019, Kat. No. 185-187.

35 Kozbe-Güngör 2019, Kat. No. 7, 17, Lev. 7.1-2, 17.7.

36 Ağız-gövde geçişi, Perre örneklerinden daha keskindir ve ayrıca gövde tamamen oluk bezemelidir. Bk. Fırat 1999, 83, Lev. 185.823.

37 Mills-Beaudry 2007, 745, 750, Fig. 9.D32.7.

38 Tosun 2020, 984, Kat. No. 443.

39 Berndt 2003, 88, Taf. 71.21-22.

40 Fırat 1999, 83, Lev. 185.826.

41 Özdemir 2009, 169, Kat. No. 288.

42 Williams 1989, 82, Fig. 48.487.

Tip 5.1 (Resim 6, Kat. No.14)

Bir örnekle temsil edilen Tip 5.1'in ağız ve gövde kısmı korunmuştur. Ağız, üstte düz, kenarda kalınlaştırılmış ve kalınlaştırılmış kenardan içbükey yaparak gövde ile birleştirilmiştir.

Tip 5.2 (Resim 6, Kat. No.15)

Bu alt tip de yine tek örnek ile temsil edilmektedir. Ağız ve gövde kısmı korunmuştur. Ağız, üstte düz, içten ve dıştan kalınlaştırılmış, kalınlaştırılmış kenardan içbükey yaparak gövde ile birleştirilmiştir. Tip 5.2'nin Tip 5.1'den farkı, ağzın yalnızca dıştan değil içten de kalınlaştırılmış olmasıdır.

Değerlendirme

Şarap fıçısı, dip ya da dip kısım anlamlarına gelen pithos (πίθος), eski Yunanca bir terimdir[43]. Aynı anlamı ifade eden terimin Latincesi ise doliumdur[44]. Bazı yayınlarda her iki terimin bir arada (pithos/dolium) kullanımı mevcutken[45], bazı yayınlarda İngilizce "storage jar" olarak adlandırılan ve Türkçeye "depolama kabı" olarak çevrilebilecek adlandırmaların kullanıldığı da görülebilmektedir[46]. Genel olarak şarap, zeytinyağı, tahıl ve kuru meyve gibi hem sıvı hem de katı ürünlerin saklanması amaçlı kullanılan pithos/doliumlar, uzun süre ürünlerin bozulmadan korunmasını sağlayan pişmiş toprak kaplardır[47].

İnsanoğlunun ilk yerleşik yaşama geçtiği ve ürünlerini depolamaya başladığı Neolitik Dönem'den itibaren saklama kaplarının kullanıldığı bilinmektedir[48]. Her yerleşim biriminde insanların ürettiği ürünleri stoklaması zaruri bir ihtiyaçtır. Bu sebeple, insanoğlunun ürünlerini saklamak adına bu kaplara her dönemde ihtiyaç duyduğu bilinmektedir. Genel olarak kazılarda bu tür kaplar, neredeyse toprağa yarıdan fazlası ya da ağzına kadar gömülü bir şekilde ele geçmektedirler[49]. Bazı örnekler ise taş ve harç kullanılarak oluşturulmuş birimlerin içine sabitlenmişlerdir[50]. Genelde saklama kabı olarak kullanılan pithos/doliumlar, zaman zaman mezar olarak da kullanılmıştır. Anadolu'da Kalkolitik Dönem ile birlikte pithos mezarların kullanımı başlamış ve Tunç Dönemleri ile de yaygınlığı artmıştır[51]. MÖ 1. binde bu mezar tipleri görülmeye devam etmiş[52] ve nadiren Geç Roma-Erken Bizans Dönemi'nde de mezar olarak kullanıldıkları görülmüştür[53].

43 Teslenko 2009, 869.

44 Vinocurov 1999, 138; Tekçam 2007, 177.

45 Hayes 1997, 35-36.

46 Blitzer 1990, 705.

47 Pithos/doliumların katı ya da sıvı birçok farklı ürünü muhafaza etmek amaçlı kullanıldığına ilişkin bk. Routman 2006, 188.

48 Sezgin 2018, 597, 603.

49 Estreicher 2006, 32, Fig. 24.

50 Unwin 2005, 105-106, Fig. 23.

51 Akıllı 2015, 70.

52 Arkaik, Klasik ve Helenistik Dönemlerde pithos mezar geleneği devam etmiştir. Bk. Ürün 2020, 18, 115-151, Kat. No. 1-37.

53 İtalya'daki Cumae'de MS 4-5. yüzyıla tarihli pithos mezarlara rastlanmıştır. Bk. Capano-Rescigno 2015, 656, Fig. 3.

Genel olarak 70 cm'nin üzerinde boyutlara sahip olan bu kaplar, aynı dönem içinde ya da farklı dönem aralıklarında boyutsal olarak değişkenlik gösterebilmektedir[54]. Oldukça büyük boyutlu olmasından dolayı yapımı da oldukça zahmetli olan bu kapların, diğer seramiklerden farklı olarak aşama aşama çarktan çıkarılıp birleştirildikleri anlaşılmaktadır[55]. Yine büyük boyutlu kaplar olmasından dolayı bir yerden bir yere taşımaya uygun olmadığı düşünülen pithos/doliumların[56], genelde bulunduğu yerleşim yerine özgü ya da yerleşime yakın bölgesel üretimli formlar olabileceği ve bu nedenle de pithos/doliumların daha çok gezici zanaatkârlar tarafından yerinde üretilen formlar olduğu düşünülmektedir[57]. Ancak özellikle su altı araştırmalarında ele geçen bazı örnekler, bu düşünceyi sorgulatmaktadır. Bölgesel ticari faaliyetleri göz önüne seren su altı araştırmalarında ele geçen ve incelenen batıklardaki buluntular, güvenilir kontekstleri de sağlamaktadırlar. Bazı batıklarda ele geçmiş olan pithos/doliumlar, bunların taşıma amaçlı kullanımının da olduğunu göstermektedir[58]. Elbette denizaşırı yolculuklarda yeme-içme ihtiyacına yönelik depolama kapları olarak kullanımı göz ardı edilmemelidir. Ancak pithos/doliumların, belli ürünlerin taşınmasında ticari amaçlı kullanılmış olduğu da bilinmektedir. Buna ilişkin bazı bulgular da mevcuttur. Tunç Çağı'ndan Orta Çağ içlerine kadar tarihlenebilen batıklardaki araştırmalarda, özellikle amphoralar ile birlikte pithos/doliumlar da ele geçmiş olup bu pithos/doliumların bazılarında yapılan karbon analizlerinde üzüm çekirdeği ve şarap gibi ürünlerin de taşındığı ortaya konmuştur[59].

Perre'deki pithos/doliumlarda karşılaşılan beş farklı tipten en yoğun gözleneni Tip 1'dir. Genel olarak ağız yapıları, dışa çekik ve sivri ya da dışa çekik ve kalınlaştırılmış bir profil sunan Tip 1 örnekleri; Anadolu, Suriye ve Levant Bölgeleri başta olmak üzere, Mezopotamya, Kuzey Afrika ve İtalya'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada görülebilmektedir. Bu örnekler ağırlıklı olarak, Geç Roma-Erken Bizans Dönemlerine tarihlenmektedir[60]. Ancak Tip 1 tipolojisinde değerlendirilebilecek Geç Roma-Erken Bizans Dönemi öncesi ve sonrasına tarihlenebilecek örneklerin de olduğu bilindiğinden[61], kontekst ya da az çok yerleşim birimi içindeki kronoloji

54 Boyutları değişmekle birlikte, ağırlıklı olarak Roma ve Bizans Dönemlerinde pithos/doliumların ortalama en azından 70-80 cm yüksekliğe sahip olduğu öngörülmektedir. Bk. Kowarska-Lenarczyk 2012, 644, Fig. 1.

55 Schiappelli 2015, 233. Günümüzdeki yapım teknikleri için bk. Blitzer 1990, Pl. 101a-g, 102a-d.

56 Bazı ürünlerin pithos/doliumlar ile bir yerden bir yere kara yoluyla taşındığına yönelik az sayıda Roma Dönemi rölyefi ile karşılaşılabilmektedir. Bk. Unwin 2005, 109-110, Fig. 24.

57 Schiappelli 2015, 240.

58 Blitzer 1990, 675; Kirigin 2007, 129, 131, Sl. 2; Schiappelli 2015, 231.

59 Bass-Pulak 1989, 1-29; Blitzer 1990, 675, 703, Fig. 1; Day 1999, 61-63; Dickinson 2006, 34-35; Sezgin 2018, 603.

60 Riley 1979, 414, Fig. 118.750-751; Crawford 1990, 28, 33, P59.584:2214, Fig. 80; Kennedy-Freeman 1995, 62-63, 67-68, Fig. 32.55; Mader 1996, 107, Taf. 34.95-96; Hayes-'Ala' Eddine 1998-1999, 136, Fig. 7.8487/19; Fırat 1999, 411, Lev. 184.821-822; Degeest 2000, 165-166, Fig. 202; Wicenciak 2002, 73, Pl. 10.532; Mills-Beaudry 2007, Fig. 9.D32.4, D34.6; Hartal-Hudson 2008, 142, Fig. 12.2-4; Özdemir 2009, 167-168, Kat. No. 280-282; Türker 2009, 108, 110, no. 211-212, 223; Mimaroğlu 2011, 399, Kat. No. 281-282; Kan Şahin-Laflı 2012, 379-387, Pl. 21.145, 22.152, 24.162, 50.145a-b, 51.152, 53.162; Reynolds 2014, 58-59, Fig. 6d; Özügül 2014, Şek. 6.29; Capano-Rescigno 2015, 656-658, Fig. 3; Fidancı 2016, 164, 176, Kat. No. 9, 21; Kılınçoğlu 2019, Kat. No. 121, 193-194; Kozbe-Güngör 2019, Lev. 17.1-5; Tosun 2020, 983, 985, Kat. No. 442, 444; Öz 2020, 338, Kat. No. 316-317, Lev. No. 48.1-2.

61 Demir Çağı örnekleri için bk. Müller 1996, Taf. 124.9, 11, 125.1, 128.1; Sağlamtimur 2005, 141-142, Fig. 2; Bişkin 2019, Kat. No. 67-68, 71, 79. Helenistik Dönem örnekleri için bk. Bişkin 2019, Kat. No. 4-5, 7, 16, 26,

dikkate alınmadan doğrudan tipoloji yoluyla bir tarihlendirme yapmanın mümkün olamayacağını da belirtmek gerekir.

Ağız profili içten kapak yuvası oluşturan, içten dışa doğru yuvarlatılarak kalınlaştırılan ve yuvarlak bir şekilde sonlanan Tip 2 örneği, fazla karşılaşılan bir tip değildir. Ancak bu tip ağız profili ve içte yer alan kapak oturma yuvasıyla Ras el Bassit'te MS 7. yüzyıl kontekstindeki bir örnek ile benzerliği dikkat çekicidir[62].

Ağzı içten yuvarlatılarak kenarda sivriltilmiş ve sivri kenardan aşağı doğru içbükey profil sunan Tip 3'ün de Tip 2 gibi doğrudan benzer bir örneğine rastlanamamıştır. Ancak Suriye'deki Ras el Bassit kazısında MS 7. yüzyıl kontekstinde ele geçmiş bir örneğin ağız yapısı ile benzerlik gösterdiği söylenebilir[63].

Ağız yapıları, içten yukarı doğru eğik ve düz profil sunan Tip 4 örneklerinin benzerlerine, Perre'nin yakın çevresinde yer alan Gaziantep Dede Harabelerinde, Antakya'da yer alan Tayfur Sökmen Kampüsünde ve Pamphylia Bölgesi'ndeki Perge kazılarında rastlanmıştır. Bu kaplar ağırlıklı olarak Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenmektedir[64].

Ağız yapıları, üstte düz ve dışta kalınlaştırılmış profil sunan Tip 5 örneklerine, Geç Roma-Erken Bizans Dönemi'nde Anadolu ve Yukarı Mezopotamya yerleşimlerinde az sayıda rastlanmaktadır[65]. Bunun dışında Suriye'deki Ras el Basit kazısında da MS 12-13. yüzyıllara tarihli bir örnek[66], Tip 5'e benzer bir tipoloji sunmaktadır. Büyük olasılıkla Geç Roma-Erken Bizans Dönemlerinden itibaren kullanılan bir pithos/dolium tipidir.

Tip 2 ve 3'ün sınırlı sayıdaki benzer tipoloji sunan örnekleri ile karşılaşılıyor olması ve kısmen benzer tiplerinin de Suriye Bölgesi ile ilişkili olması göz önünde bulundurularak, bölgeye özgü formlar olduğunu önermek mümkün görünmektedir. Ayrıca Tip 4 örneklerinin benzerlerinin de Perre'ye yakın konumdaki Gaziantep ve Antakya gibi yakın çevre yerleşimlerinde görülüyor olması, şu an için bölgeye özgü formlar olduğunu düşündürmektedir. Ancak yine de bu tiplerin Perre'de sınırlı sayıda görülmesinden dolayı bölgeye özgün formlar olduğunu söylemek için henüz erkendir. Perre ve çevresinde olası yeni kazılarda ya da yüzey araştırmalarında ele geçebilecek örnekler olmadan, bu durumun şu an için bir öneriden öteye geçemeyeceğini de belirtmek gerekir. Tip 5 örnekleri, Anadolu, Yukarı Mezopotamya ve Suriye'deki yerleşimlerde az sayıda gözlenen ve farklı coğrafyalarda görülebilen bir tip ortaya koymaktadır. Bunun dışında Tip 1 örnekleri, Perre'de en yaygın tipi oluşturan ve diğer tiplere göre daha fazla sayıda görülen gruptur. Tip 1'e benzer örneklerin Yukarı Mezopotamya, Suriye, Levant, Anadolu, İtalya ve Kuzey Afrika gibi farklı coğrafyalarda görülüyor olması ışığında, bu grubun dönemi içerisinde en sık kullanılan tipi oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bu da büyük olasılıkla pithos/dolium üreten

37-38, 62. Orta Çağ sonlarına tarihli örnekler için bk. Mimaroğlu 2011, Kat. No. 284, 289, 291; Bişkin 2019, Kat. No. 15.

62 Mills-Beaudry 2007, Fig. 9.D34.1.

63 Mills-Beaudry 2007, Fig. 9.D32.3.

64 Kılınçoğlu 2019, Kat. No. 185-187; Kozbe-Güngör 2019, Kat. No. 7, 17, Lev. 7.1-2, 17.7; Fırat 1999, 83, Lev. 185.823.

65 Williams 1989, 82, Fig. 48.487; Fırat 1999, 83, Lev. 185.826; Berndt 2003, 88, Taf. 71.21-22; Mills-Beaudry 2007, 745, 750, Fig. 9.D32.7; Özdemir 2009, 169, Kat. No. 288; Tosun 2020, 984, Kat. No. 443.

66 Mills-Beaudry 2007, 745, 750, Fig. 9.D32.7.

zanaatkârların, bu tipleri daha yaygın bir şekilde üretmiş olduğu ya da talep doğrultusunda bu tiplerin yaygınlığı ile ilişkili olası bir durum ortaya koymaktadır.

Çalışmada değerlendirilen örnekler arasında tam olarak korunmuş bir pithos/doliumun bulunamamış olması, pithos/doliumların hem yükseklik hem de hacmine yönelik bilgi vermemizi güçleştirmektedir. Ancak farklı merkezlerde tam olarak korunmuş ya da boyutu hakkında bilgi edinilebilmiş örnekler ışığında[67] bu konuda olası tahminlerde bulunmak yine de mümkün görünmektedir. Perre'deki pithos/doliumlardan Tip 1 grubu içinde ele aldığımız örneklerin ağız çapı, 25 cm ile 50 cm arasında değişkenlik göstermektedir. Ancak ağırlıklı olarak ağız çapları 30 cm'dir (Kat. No. 1, 3-4). Tip 1'lerin üst gövde kısmına ait bölümlerin cidar kalınlıkları ise 1,8 cm ile 3,6 cm arasında değişkenlik göstermektedir. Kadıkalesi'ndeki Erken Bizans Dönemi'ne ait benzer bir örneğin; 50 cm ağız çapı, 2 cm cidar kalınlığı ve 90-100 cm yüksekliği ile 200 litreden biraz daha fazla hacme sahip olduğu yapılan ölçümler sonucunda anlaşılmıştır[68]. Bu doğrultuda Perre Tip 1 örneklerinin de ortalama 2-2,5 cm cidar kalınlığında ve 30-36 cm ağız çaplı örneklerinin (Kat. No. 1, 3-4) en azından 80-90 cm yüksekliğinde ve 150-200 litre hacminde; 1,8 cm cidar kalınlığı ve 25 cm ağız çaplı örneğin (Kat. No. 2) en azından 70-80 cm yüksekliğinde ve 120-150 litre hacminde; 3-3,6 cm cidar kalınlığında ve 32-50 cm ağız çaplı örneklerin (Kat. No. 5-8) ise en azından 90-100 cm yüksekliğinde ve 200-250 litre hacminde olduklarını söyleyebilmek mümkündür. Perre'de bir örnek ile temsil edilen Tip 2 örneğinin cidar kalınlığı 4 cm ve ağız çapı 36 cm'dir. Bu doğrultuda Tip 2 altında değerlendirilen Kat. No. 9'un, en azından 90-100 cm yüksekliğinde ve 200-250 litre hacminde olduğu öngörülebilmektedir. Perre'de bir başka tek tipte görülen Tip 3 örneğinin (Kat. No. 10) cidar kalınlığı 2,6 cm ve ağız çapı 30 cm'dir. Bu doğrultuda Tip 3'ün en azından 80-90 cm yüksekliğinde ve 150-200 litre hacminde olduğu söylenebilir. Perre'de üç örnek ile temsil edilen Tip 4 örnekleri, 1,8 cm, 2 cm ve 2,2 cm cidar kalınlıkları ve 26, 30, 32 cm ağız çapları ile birbirlerinden farklı boyutlarda olduklarını işaret eden özellikler sunmaktadırlar. Bu doğrultuda, 1,8 cm cidar kalınlığı ve 26 cm ağız genişliği ile Tip 4.2 örneğinin (Kat. No. 12), en azından 70-80 cm yüksekliğinde ve 120-150 litre hacminde; diğer iki alt tip olan Tip 4.1 (Kat. No. 11) ve 4.3 (Kat. No. 13) örneklerinin ise en azından 80-90 cm yüksekliğinde ve 150-200 litre hacminde oldukları düşünülmektedir. Perre'de iki örnek ile temsil edilen Tip 5 örneklerinden Tip 5.1, 3 cm cidar kalınlığı ve 65 cm ağız çapı; Tip 5.2 ise 3,2 cm cidar kalınlığı ve 54 cm ağız çapı ile görülmektedirler. Hem cidar kalınlıkları hem de ağız çapı genişlikleri ile Perre'deki ortalama pithos/doliumlardan daha yüksek boyutlu ve daha fazla hacimde olduğunu öngördüğümüz bu örneklerin, ortalama 100-110 cm yüksekliğinde ve 250-300 litre hacminde olduklarını söyleyebiliriz (Kat. No. 14-15).

Perre'deki pithos/doliumlarda karşılaşılan hamur özellikleri, ağırlıklı olarak sarımsı kahverengi ve tonları şeklindedir (Kat. No. 1-5, 7-8, 10, 12, 14-16). Bunun dışında kırmızı ve tonları (Kat. No. 6 ve Kat. No. 13) ile kahverengi ve tonları (Kat. No. 9 ve Kat. No. 11) da az sayıda mevcuttur. Bu durum, özellikle Tip 1, 3, 4 ve 5'teki örneklerin aynı merkezli sahalarda üretilmiş olma ihtimalini ortaya konmaktadır. Buna karşın özellikle kırmızı ya da doğrudan kahverengi tonlu hamura sahip az sayıdaki pithos/dolium, farklı sahalardaki üretimi

67 Kadıkalesi Kazısı'nda çok sayıda tüm ya da tüme yakın pithos/dolium örnekleri ele geçmiş olup, bu örneklerdeki hacim hesaplaması için bk. Mimaroğlu 2011, 391-402, Kat. No. 274-276, 278, 281-282, 284; Fidanci 2016, 156-187, Kat. No. 1-32.

68 Mimaroğlu 2011, 399, Kat. No. 282.

yapılan ürünlerin içine konularak Perre'ye taşınmış olma olasılığını düşündürmektedir. Katkı maddeleri değişkenlik göstermeyip, hemen hemen bütün örneklerde, az ya da çok taş, kireç ve kum içermektedir. Perre'de ortaya çıkarılan pithos/doliumlarda Kat. No. 4, 5, 8, 14 ve 15'te astar izine rastlanmıştır.

Perre'de tipolojik olarak ağız yapılarına göre beş farklı tipte görülen örneklerin hiçbirinde dip kısmına ait ayrıntılı bir bilgi edinilememiştir. Yalnızca bir adet ele geçmiş disk biçimli dip parçası[69] (Kat. No. 16), bu beş farklı tipten hangisine ait olabileceğini sorgulatmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak, 10 YR 3/4 koyu sarımsı kahverengi hamur rengi özelliğini bire bir yansıtan Tip 1.2, 1.3 ve 1.4'e ait olabileceğini düşündürmüştür. Bununla birlikte bu dip parçasının gövde kısmına ait cidar kalınlığı dikkate alınmış ve Tip 1.3 ile Tip 3 örneklerinin cidar kalınlıkları ile örtüştüğü gözlenmiştir. Bu durumda hamur yapısı ve gövde kısmına ait cidar kalınları birlikte değerlendirilmiş ve her iki özelliğin daha çok Tip 1.3 ile örtüştüğü belirlenmiştir.

Perre'deki ağız ve üstte kısmen gövdeye ait bölümleri korunmuş pithos/dolium örneklerinin çok azında bezeme izine rastlanmıştır. Bu bezemeler, parmak ya da bir alet yardımıyla oluşturulmuş baskı, oluk ve kazıma şeklinde gözlenmiştir. Baskı bezemeli örneklerden ilki olan Kat. No. 7, ağız kenarının hemen altında yer alan kabartmanın parmak ya da bir alet yardımıyla bastırılması sonrasında dalga bezeme olarak şekillenmiştir. İkinci baskı bezemeli örnek, Kat. No. 14'tür. Bu örnekte de yine ağız kenarının hemen altında yer alan kabartmanın üzerine parmağın bastırılması sonrasında şekillenmiştir. Üçüncü baskı bezemeli örnek Kat. No. 10'da ise bezeme hemen ağız altında yer alan gövdenin üst kısmında, yatay kabartma üzerine parmağın bastırılması ile oluşturulmuştur. Kazıma bezeme yalnızca Kat. No. 15'te mevcut olup, ağız üstü ve kenarına alet yardımıyla kazınan dalga bezeme şeklindedir. Kat. No. 4'te ise oluk bezeme yer almaktadır. Bezeme ağzın üstünde yatay bir şekilde uygulanmıştır. Bu tür bezemeler, uzun yıllar boyunca uygulanmış olup tarihlendirmeye ya da tipolojik ayrım oluşturmaya çok fazla katkı sunmamaktadır[70]. Buna rağmen uzun yıllar boyunca kullanılan bir bezeme anlayışının, Perre gibi farklı coğrafyalarda yer alan merkezlerdeki örneklerde de uygulandığını ortaya koyması açısından anlamlıdır.

Pithos/doliumlar, ele geçirildikleri alanlar ile birlikte değerlendirildiğinde kullanımına yönelik anlam kazanan ve aynı zamanda bulunduğu yerin sosyo-ekonomik yapısı hakkında fikir veren bulgular olması açısından önemlidir[71]. Bunlardan birincisi şarap işliklerinde pithos/doliumların toplama fıçısı olarak kullanılmasıdır. Perre'de 2020 yılı kazı sezonunda ortaya çıkarılan bir şarap işliğinde, toplama havuzu yerine bir pithos/doliumun kullanıldığı belirlenmiştir (Resim 7). İkincisi yerleşim alanlarında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında da toprağa gömülü bir adet in-situ pithos/dolium ile daha karşılaşılmıştır (Resim 8). M14 ve M15 açmaları içinde yer

69 Disk biçimli dip kısımları ağırlıklı olarak MS 5-6. yüzyıllara tarihlenmektedir. Bk. Türker 2009, No. 225-226; Mimaroğlu 2011, 407-408, Kat. No. 295, 297.

70 Kowarska-Lenarczyk 2012, 649; Sezgin 2018, 598. Pithos/doliumlar üzerine aplike olarak yapılmış kabartma ve kabartma yapıldıktan sonra parmak ya da alet yardımıyla baskı bezeme uygulanmış MÖ 2. bin Minos örnekleri için bk. Platon-Kopaka 1993, 40, 99, Fig. 1, 36, 38. Bu tür pithos/dolium üzerinde yer alan bezemelerin en yoğun görüldüğü Rhodos'taki Arkaik Dönem seçkileri için bk. Kallipolitis-Feytmans 1950, Fig. 1, 3-10, 12, 15. Roma ve Bizans Dönemi benzer bezemeli örnekler için bk. Wicenciak 2002, 72-73, Pl. 9-10. Erken Bizans ve Erken İslami (Emevi-Abbasi) Dönemleri oluk, kazıma ve parmak baskı bezemeli örnekler için bk. Fidanci 2016, 34-35, Şek. 11, Res. 7; Holmqvist 2019, 48-50, 165, Fig. 5.10, Appendix I.DH023-25.

71 Iliopoulos-Xanthopoulou 2011, 127.

alan avluda ortaya çıkarılan bu örnek için depolama amaçlı kullanıldığını önermek mümkün görünmektedir. Ayrıca K14 açmasında ortaya çıkarılan iki adet Pompeii Tipi değirmen[72] (Resim 9) buluntusu da alanda yalnızca şarap gibi sıvı ürünlerin üretiminin yapılmadığını, aynı zamanda tahıl ürünlerinin de işlendiğini ortaya koymuştur. Bu da hem katı hem de sıvı ürünlerin büyük olasılıkla bu pithos/doliumlarda korunduğunu göstermiştir. Bu pithos/doliumların yüzeye yakın alanlarda ele geçmiş olmasından ve her ikisinin de ağız kısmının önceden tahrip edilmiş olmasından dolayı hangi tipe ait oldukları belirlenememiştir.

Sonuç

Perre antik kenti, ticari ve stratejik yol ağları üzerindeki konumu sebebiyle Geç Helenistik Dönem'den Geç Antik Dönem'e kadar yerleşim görmüş Kommagene Bölgesi'nin önemli yerleşimlerinden birisidir. İlk kez 2001 yılında başlayan 2009 yılına kadar aralıklarla sürdürülen kazı çalışmaları, 2020 yılından itibaren aralıksız bir şekilde sürdürülmektedir. Kentin dışında nekropolise yakın kırsal mahiyetli bir alanda sürdürülen kazı çalışmalarında, çok sayıda üretime ilişkin bulguya rastlanmıştır. Bu üretimden elde edilen ürünlerin saklanması amaçlı kullanılan pithos/doliumlar da kentteki üretim ağının önemli bulguları arasındadır.

Perre antik kentinde 2020-21 yılları arasında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında ele geçmiş pithos/doliumlar içerisinde, ağız yapıları dikkate alınarak toplamda beş tip saptanabilmiştir. Bu beş tipten Tip 1 beş, Tip 4 üç, Tip 5 ise iki alt tipe sahiptir. Tip 2 ve 3 ise tek tipte görülmektedirler. Tip 1 en yoğun grubu oluşturan ve aynı zamanda Anadolu, Suriye, Mezopotamya, İtalya, Kuzey Afrika gibi farklı bölgelerde benzer örneklerine rastlanan bir tipoloji sunmaktadır. Tip 2 ve 3 Suriye; Tip 4 Anadolu; Tip 5 ise Anadolu, Suriye ve Mezopotamya Bölgelerinde rastlanan tipolojiye sahiptirler. Hamur özellikleri ağırlıklı olarak taş, kum ve kireç katkılıdır. Ayrıca iyi pişmiş bir hamura sahiptirler. Hamur renkleri ağırlıklı olarak sarı ve kahverenginin açık tonlarındadır. Farklı olarak Tip 1.4 kırmızı, Tip 2 koyu kırmızımsı kahverengi, Tip 4.1 koyu kahverengi, Tip 4.3 ise koyu kırmızıdır. Bu durum Perre'de ele geçen pithos/doliumların tipolojik olarak farklı özelliklere sahip olmasına karşın, hamur özelliklerinin hem katkı hem de renk benzerlikleri yönünden fazla ayrışmadığını ve çoğunlukla farklı tiplerde üretim yapan belirli bir merkezin atölye ya da atölyelerinden tedarik edilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Diğer bir ihtimal ise yerleşime yakın bir yataktan kil ihtiyacını karşılayan gezici pithos/dolium usta ya da ustaların, bölgede farklı tiplerde üretim yapmış olabileceğidir.

Perre'de 2021 yılı itibariyle tam olarak korunmuş pithos/doliumun ele geçmemiş olması, bunların boyut ve kapasiteleri hakkında kesin bilgiler sunmayı mümkün kılmamıştır. Ancak farklı merkezlerde tam korunmuş örneklerden hareketle ve aynı zamanda Perre örneklerinin de ağız çapı ve gövdenin cidar kalınlıkları açısından bunlarla benzerlikleri dikkate alınarak, en küçüğünün ortalama 70-80 cm yüksekliğinde ve 120-150 litre, en büyüğünün ise ortalama 100-110 cm yüksekliğinde ve 250-300 litre hacminde oldukları söylenebilir.

Tipler arasındaki farklılıklardan yola çıkarak kronolojik bir sonuca ulaşmak mümkün olmamıştır. Aynı seviyelerde ele geçen farklı tiplerin bir aradaki durumu, buna engel teşkil etmektedir. Bu nedenle aynı seviyelerde ele geçen diğer seramik grupları ile birlikte değerlendirilmiş ve Perre antik kentinde açığa çıkarılan bu pithos/doliumların genel olarak MS 3.-7. yüzyıllarda kullanılmış olduğu anlaşılmıştır.

72 Benzer bir örneği, kırsal bir yerleşim birimi olan Gaziantep'teki Dede Harabeleri kazısındaki MS 6-7. yüzyıllara tarihli Geç III-II Tabakaları olarak adlandırılan kontekstte de ele geçmiştir. Bk. Kozbe-Güngör 2019, 41, 43, Res. 4.5.

KATALOG

Katalog No : 1 (Tip 1.1/Resim 3)

Buluntu Yeri : AN 27 açması (AAC-10)

Ölçüler : Korunan Yükseklik: 9,3 cm, **Ağız Çapı:** 30 cm, **Cidar Kalınlığı:** 2 cm

Hamur : 10 YR 5/6 sarımsı kahverengidir. Sık dokulu ve gözenekli bir yapıya sahiptir. Katkı olarak gri taş, siyah taş, kum ve kireç görülmektedir. Katkıların yoğunluğu ise sık oranlıdır.

Astar : Astar gözlenmemiştir.

Tanım : Ağız ve gövde kısmına ait parça korunmuştur.

Benzerleri : Kuzey Afrika: Bingazi (Riley 1979, 414, Fig. 118.750-751); Sardeis (Crawford 1990, 28, 33, P59.584:2214, Fig. 80); Hauran (Kennedy-Freeman 1995, 62-63, 67-68, Fig. 32.55); Kyenai (Mader 1996, 107, Taf. 34.95-96); Beyrut (Hayes-'Ala' Eddine 1998-1999, 136, Fig. 7.8487/19); Perge (Fırat 1999, 411, Lev. 184.821-822); Sagalassos (Degeest 2000, 165-166, Fig. 202); Chhîm-Marjiyat (Wicenciak 2002, 73, Pl. 10.532); Suriye'de Ras el Basit (Mills-Beaudry 2007, Fig. 9.D32.4, D34.6); Levant: Khirbat El-Hawarit (Hartal-Hudson 2008, 142, Fig. 12.2-4); Patara (Özdemir 2009, 167-168, Kat. No. 280-282); Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi (Türker 2009, 108, 110, no. 211-212, 223); Kadıkalesi (Mimaroğlu 2011, 399, Kat. No. 281-282; Fidancı 2016, 164, 176, Kat. No. 9, 21); Paphlagonia Bölgesi güneybatı yerleşimleri (Kan Şahin-Laflı 2012, 379-387, Pl. 21.145, 22.152, 24.162, 50.145a-b, 51.152, 53.162); Yukarı Mezopotamya: Dara (Özügül 2014, Şek. 6.29; Humus (Reynolds 2014, 58-59, Fig. 6d); İtalya: Cumae (Capano-Rescigno 2015, 656-658, Fig. 3); Antiokheia (Kılınçoğlu 2019, Kat. No. 121, 193-194), Gaziantep Dede Harabeleri (Kozbe-Güngör 2019, Lev. 17.1-5); Tosun 2020, 983, 985, Kat. No. 442, 444); Myra-Andriake (Öz 2020, 338, Kat. No. 316-317, Lev. No. 48.1-2).

Tarih : MS 3-7. yüzyıl

Katalog No : 2 (Tip 1.2/Resim 3)

Buluntu Yeri : AM 27 açması (AAL-1)

Ölçüler : Korunan Yükseklik: 13 cm, **Ağız Çapı:** 25 cm, **Cidar Kalınlığı:** 1,8 cm

Hamur : 10 YR 4/6 koyu sarımsı kahverengidir. Sık dokulu ve gözenekli bir yapıya sahiptir. Katkı olarak gri taş, siyah taş, kum ve kireç görülmektedir. Katkıların yoğunluğu ise sık oranlıdır.

Astar : Astar gözlenmemiştir.

Tanım : Ağız ve gövde kısmına ait parça korunmuştur.

Benzerleri : Bk. Kat. No. 1

Tarih : MS 3-7. yüzyıl

Katalog No : 3 (Tip 1.2/Resim 3)

Buluntu Yeri : AN 27 açması (AAC-11)

Ölçüler : Korunan Yükseklik: 8 cm, **Ağız Çapı:** 30 cm, **Cidar Kalınlığı:** 2,2 cm

Hamur : 10 YR 4/4 koyu sarımsı kahverengidir. Sık dokulu ve gözenekli bir yapıya sahiptir. Katkı olarak gri taş, siyah taş, kum ve kireç görülmektedir. Katkıların yoğunluğu ise sık oranlıdır.

Astar : Astar gözlenmemiştir.

Tanım : Ağız ve gövde kısmına ait parça korunmuştur.

Benzerleri : Bk. Kat. No. 1

Tarih : MS 3-7. yüzyıl

Katalog No : 4 (Tip 1.3/Resim 3)

Buluntu Yeri : AL 27 açması (AAO-4)

Ölçüler : **Korunan Yükseklik:** 13,6 cm, **Ağız Çapı:** 30 cm, **Cidar Kalınlığı:** 2,4 cm

Hamur : 10 YR 4/4 koyu sarımsı kahverengidir. Sık dokulu ve gözenekli bir yapıya sahiptir. Katkı olarak çok küçük siyah taş, kum ve kireç görülmektedir. Katkıların yoğunluğu ise seyrek oranlıdır.

Astar : 10 YR 7/2 açık gri tonludur.

Tanım : Ağız ve gövde kısmına ait parça korunmuştur.

Benzerleri : Bk. Kat. No. 1

Tarih : MS 3-7. yüzyıl

Katalog No : 5 (Tip 1.4/Resim 3)

Buluntu Yeri : AL 27 açması (AAO-5)

Ölçüler : **Korunan Yükseklik:** 10,3 cm, **Ağız Çapı:** 32 cm, **Cidar Kalınlığı:** 3 cm

Hamur : 10 YR 4/4 koyu sarımsı kahverengidir. Sık dokulu ve gözenekli bir yapıya sahiptir. Katkı olarak gri taş, siyah taş, kum ve kireç görülmektedir. Katkıların yoğunluğu ise sık oranlıdır.

Astar : 10 YR 6/6 kahverengimsi sarı tonludur.

Tanım : Ağız ve gövde kısmına ait parça korunmuştur.

Benzerleri : Bk. Kat. No. 1

Tarih : MS 3-7. yüzyıl

Katalog No : 6 (Tip 1.4/Resim 3)

Buluntu Yeri : AM 27 açması (AAL-2)

Ölçüler : **Korunan Yükseklik:** 8,2 cm, **Ağız Çapı:** 50 cm, **Cidar Kalınlığı:** 3,2 cm

Hamur : 2.5 YR 5/6 kırmızıdır. Sık dokulu ve gözenekli bir yapıya sahiptir. Katkı olarak gri taş, siyah taş, kum ve kireç görülmektedir. Katkıların yoğunluğu ise orta-sık oranlıdır.

Astar : Astar gözlenmemiştir.

Tanım : Ağız ve gövde kısmına ait parça korunmuştur.

Benzerleri : Bk. Kat. No. 1

Tarih : MS 3-7. yüzyıl

Katalog No : 7 (Tip 1.4/Resim 3)

Buluntu Yeri : AM 27 açması (AAL-3)

Ölçüler : **Korunan Yükseklik:** 14 cm, **Ağız Çapı:** 36 cm, **Cidar Kalınlığı:** 3,5 cm

Hamur : 10 YR 5/8 sarımsı kahverengidir. Sık dokulu ve gözenekli bir yapıya sahiptir. Katkı olarak gri taş, siyah taş, kum ve kireç görülmektedir. Katkıların yoğunluğu ise orta-sık oranlıdır.

Astar : Astar gözlenmemiştir.

Tanım : Ağız ve gövde kısmına ait parça korunmuştur.

Benzerleri : Bk. Kat. No. 1

Tarih : MS 3-7. yüzyıl

Katalog No : 8 (Tip 1.5/Resim 3)

Buluntu Yeri : AŞ 25 açması (AAF-6)

Ölçüler : **Korunan Yükseklik:** 9,4 cm, **Ağız Çapı:** 44 cm, **Cidar Kalınlığı:** 3,6 cm

Hamur : 10 YR 5/8 sarımsı kahverengidir. Sık dokulu ve gözenekli bir yapıya sahiptir. Katkı olarak gri taş, siyah taş, kum ve kireç görülmektedir. Katkıların yoğunluğu ise sık oranlıdır.

Astar : 10 YR 6/6 kahverengimsi sarı tonludur.

Tanım : Ağız ve gövde kısmına ait parça korunmuştur.

Benzerleri : Bk. Kat. No. 1

Tarih : MS 3-7. yüzyıl

Katalog No : 9 (Tip 2/Resim 4)

Buluntu Yeri : J 6 açması (AAJ-6)

Ölçüler : **Korunan Yükseklik:** 14,6 cm, **Ağız Çapı:** 36 cm, **Cidar Kalınlığı:** 4 cm

Hamur : 2.5 YR 3/3 koyu kırmızımsı kahverengidir. Sık dokulu ve gözenekli bir yapıya sahiptir. Katkı olarak küçük gri taş, siyah taş, kum ve kireç görülmektedir. Katkıların yoğunluğu ise seyrek-orta oranlıdır.

Astar : Astar gözlenmemiştir.

Tanım : Ağız ve gövde kısmına ait parça korunmuştur.

Benzerleri : Suriye: Ras el Bassit (Mills-Beaudry 2007, Fig. 9.D34.1).

Tarih : MS 3-7. yüzyıl

Katalog No : 10 (Tip 3/Resim 4)

Buluntu Yeri : AŞ 27 açması (AAM-2)

Ölçüler : Korunan Yükseklik: 7,5 cm, **Ağız Çapı:** 30 cm, **Cidar Kalınlığı:** 2,6 cm

Hamur : 10 YR 5/8 sarımsı kahverengidir. Sık dokulu ve gözenekli bir yapıya sahiptir. Katkı olarak siyah taş, kum ve kireç görülmektedir. Katkıların yoğunluğu ise sık oranlıdır.

Astar : Astar gözlenmemiştir.

Tanım : Ağız ve gövde kısmına ait parça korunmuştur.

Benzerleri : Suriye: Ras el Bassit (Mills-Beaudry 2007, Fig. 9.D32.3).

Tarih : MS 3-7. yüzyıl

Katalog No : 11 (Tip 4.1/Resim 5)

Buluntu Yeri : AŞ 25 açması (AAD-37)

Ölçüler : Korunan Yükseklik: 5,3 cm, **Ağız Çapı:** 30 cm, **Cidar Kalınlığı:** 2,2 cm

Hamur : 7.5 YR 3/3 koyu kahverengidir. Sık dokulu ve gözenekli bir yapıya sahiptir. Katkı olarak küçük gri taş, siyah taş, kum ve kireç görülmektedir. Katkıların yoğunluğu ise sık oranlıdır.

Astar : Astar gözlenmemiştir.

Tanım : Ağız ve gövde kısmına ait parça korunmuştur.

Benzerleri : Perge (Fırat 1999, 83, Lev. 185.823); Antiokheia (Kılınçoğlu 2019, Kat. No. 185-187), Gaziantep Dede Harabeleri (Kozbe-Güngör 2019, Kat. No. 7, 17, Lev. 7.1-2, 17.7).

Tarih : MS 3-7. yüzyıl

Katalog No : 12 (Tip 4.2/Resim 5)

Buluntu Yeri : AP 27 açması (AAK-11)

Ölçüler : Korunan Yükseklik: 6 cm, **Ağız Çapı:** 26 cm, **Cidar Kalınlığı:** 1,8 cm

Hamur : 10 YR 5/8 sarımsı kahverengidir. Sık dokulu ve gözenekli bir yapıya sahiptir. Katkı olarak küçük gri taş, siyah taş, kum ve kireç görülmektedir. Katkıların yoğunluğu ise orta-sık oranlıdır.

Astar : Astar gözlenmemiştir.

Tanım : Ağız ve gövde kısmına ait parça korunmuştur.

Benzerleri : Bk. Kat. No. 11.

Tarih : MS 3-7. yüzyıl

Katalog No : 13 (Tip 4.3/Resim 5)

Buluntu Yeri : AŞ 25 açması (AAN-19)

Ölçüler : Korunan Yükseklik: 4,8 cm, **Ağız Çapı:** 32 cm, **Cidar Kalınlığı:** 1,9 cm

Hamur **:** 2.5 YR 3/6 koyu kırmızıdır. Sık dokulu ve gözenekli bir yapıya sahiptir. Katkı olarak küçük gri taş, siyah taş, kum ve kireç görülmektedir. Katkıların yoğunluğu ise orta oranlıdır.

Astar **:** Astar gözlenmemiştir.

Tanım **:** Ağız ve gövde kısmına ait parça korunmuştur.

Benzerleri **:** Bk. Kat. No. 11.

Tarih **:** MS 3-7. yüzyıl

Katalog No : 14 (Tip 5.1/Resim 6)

Buluntu Yeri : AŞ 25 açması (AAD-38)

Ölçüler **: Korunan Yükseklik:** 9,7 cm, **Ağız Çapı:** 65 cm, **Cidar Kalınlığı:** 3 cm

Hamur **:** 10 YR 5/4 sarımsı kahverengidir. Sık dokulu ve gözenekli bir yapıya sahiptir. Katkı olarak küçük gri taş, siyah taş, kum ve kireç görülmektedir. Katkıların yoğunluğu ise seyrek-orta oranlıdır.

Astar **:** 7.5 YR 6/6 kırmızımsı sarı tonludur.

Tanım **:** Ağız ve gövde kısmına ait parça korunmuştur.

Benzerleri **:** Anemurium (Williams 1989, 82, Fig. 48.487); Perge (Fırat 1999, 83, Lev. 185.826); Anadolu: Miletos (Berndt 2003, 88, Taf. 71.21-22); Patara (Özdemir 2009, 169, Kat. No. 288); Suriye: Ras el Bassit (Mills-Beaudry 2007, 745, 750, Fig. 9.D32.7); Yukarı Mezopotamya: Dara (Tosun 2020, 984, Kat. No. 443).

Tarih **:** MS 3-7. yüzyıl

Katalog No : 15 (Tip 5.2/Resim 6)

Buluntu Yeri : AM 27 açması (AAL-4)

Ölçüler **: Korunan Yükseklik:** 12 cm, **Ağız Çapı:** 54 cm, **Cidar Kalınlığı:** 3,2 cm

Hamur **:** 10 YR 5/4 sarımsı kahverengidir. Sık dokulu ve gözenekli bir yapıya sahiptir. Katkı olarak küçük gri taş, siyah taş, kum ve kireç görülmektedir. Katkıların yoğunluğu ise seyrek-orta oranlıdır.

Astar **:** 7.5 YR 6/6 kırmızımsı sarı tonludur.

Tanım **:** Ağız ve gövde kısmına ait parça korunmuştur.

Benzerleri **:** Bk. Kat. No. 14

Tarih **:** MS 3-7. yüzyıl

Katalog No : 16 (Tip 1.3/Resim 3)

Buluntu Yeri : AM 27 açması (AAL-5)

Ölçüler **: Korunan Yükseklik:** 8,2 cm, **Dip Çapı:** 10 cm, **Cidar Kalınlığı:** 2,5 cm

Hamur **:** 10 YR 3/4 koyu sarımsı kahverengidir. Sık dokulu ve gözenekli bir yapıya sahiptir. Katkı olarak küçük gri taş, siyah taş, kum ve kireç görülmektedir. Katkıların yoğunluğu ise orta-sık oranlıdır.

Astar **:** Astar gözlenmemiştir.

Tanım **:** Dip ve gövde kısmına ait parça korunmuştur.

Benzerleri **:** Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi (Türker 2009, No. 225-226); Kadıkalesi (Mimaroğlu 2011, 407-408, Kat. No. 295, 297).

Tarih **:** MS 3-7. yüzyıl

Yazar Katkıları/Writer Contributions

Çalışmanın Tasarlanması/Planning of the Study	Yazar/Author-1 (%50) - Yazar/Author-2 (%50)
Veri Toplanması/Collecting Data	Yazar/Author-1 (%50) - Yazar/Author-2 (%50)
Veri Analizi/Data Analysis	Yazar/Author-1 (%50) - Yazar/Author-2 (%50)
Makalenin Yazımı/Writing the Article	Yazar/Author-1 (%50) - Yazar/Author-2 (%50)
Makale Gönderimi ve Revizyonu/ Submission of the Article and Revisions	Yazar/Author-1 (%50) - Yazar/Author-2 (%50)

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir / The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest.

ETİK BEYAN/ETHICAL STATEMENT

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur./It is declared that scientific and ethical principles were complied with during the preparation of this study and all the works referred are mentioned in the bibliography.

KAYNAKLAR

Akıllı 2015

Akıllı, N., *Anadolu Erken Tunç Çağ Mezarlıklar Kataloğu ve Ölü Hediyeleri Işığında Dönemin Sosyal Yapısı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

Bass-Pulak vd. 1989

Bass, G. F.-Pulak, C.-Collon, D.-Weinstein, J., "The Bronze Age Shipwreck at Ulu Burun: 1986 Campaign", *American Journal of Archaeology*, S. 93/1, 1-29.

Berndt 2003

Berndt, M., *Funde aus dem Survey auf der Halbinsel von Milet (1992-1999): Kaiserzeitliche und Frühbyzantinische Keramik*, Leidorf, Rahden-Westf.

Bişkin 2019

Bişkin, Z., *Kırşehir Merkez Kalehöyük Depolama Kaplarının Sınıflandırılması ve Tabakalara Göre Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Bittel 1934

Bittel, K., *Prähistorische Forschung in Kleinasien*, Istanbuler Forschungen, İstanbul.

Blitzer 1990

Blitzer, H., "ΚΟΡΩ ΝΕΙΚΑ: Storage-Jar Production and Trade in the Traditional Aegean", *Hesperia*, 59/4, 675-711.

Blömer-Facella 2008

Blömer, M.-Facella, M., "Ein Weihrelief fur Jupiter Dolichenus aus der Nekropole von Perrhe", *PATRIS PANTROPHOS KOMMAGHNH, Neue Funde und Forschungen zwischen Taurus und Euphrat*, Asia Minor Studien 60, ed. E. Winter,-Dr. Rudolf Habelt GmbH, Bonn, 189-200.

Blömer-Lätzer 2008

Blömer, M.-Lätzer, A., "Ein Grabrelief aus der Nekropole von Perrhe" *PATRIS PANTROPHOS KOMMAGHNH, Neue Funde und Forschungen zwischen Taurus und Euphrat*, Asia Minor Studien 60, ed. E. Winter,-Dr. Rudolf Habelt GmbH, Bonn, 227-230.

Bostancı 1971

Bostancı, E. Y., "Adıyaman Çevresinde Proto-Solutreen ve Adıyamaniyen Paleolitik Kültürler Üzerinde Bir Araştırma", *Antropoloji Dergisi*, S. 5, Ankara, 47-82.

Brijder 2014

Brijder, H. A. G., *Nemrud Dağı: Recent Archaeological Research and Conservation Activities in the Tomb Sanctuary on Mount Nemrud*, De Gruyter, Berlin-Boston.

Capano-Rescigno 2015

Capano, M., Rescigno, C., Sirleto, R., Passariello, I., Marzaioli, F., D'Onofrio, A.-Terrasi, F., "AMS 14C dating at CIRCE: The Major Temple in Cumae (NA–Italy)", *Nuclear Instruments and Methods in Physics Research Section B: Beam Interactions with Materials and Atoms*, S. 361, Elsevier, 654-658.

Crawford 1990

Crawford, J. S., *The Byzantine Shops at Sardis*, Harvard University Press, Cambridge/ London.

Day 1999

Day, P. M., "Petrographic Analysis of Ceramics from the Shipwreck at Point Iria", *The Point Iria Wreck: Interconnections in the Mediterranean, ca. 1200 BC*, Proceedings of the International Conference, Island of Spetses, 19 September 1998, ed. W. Phelps-G. G. Lolos-G. Vichos, Hellenistic Institute of Marine Archaeology, Athens, 59-71.

Deegest 2000

Degeest, R., *The Common Wares of Sagalassos: Typology and Chronology (SEMA III)*, Brepols, Turnhout.

Dickinson 2006

Dickinson, O. T. P. K., *The Aegean from Bronze Age to Iron Age, Continuity and Change between the Twelfth and Eighth Centuries BC*, Routledge, London.

Doğan 2021

Doğan, A., "Perrhe: A City in Commagene in the Light of Ancient Sources", *Cedrus*, S. IX, Antalya, 377-388.

Dörner 1990

Dörner, F. K., *Nemrud Dağı'nın Zirvesinde Tanrıların Tahtları*, çev. Vural Ülkü, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Erarslan 2003

Erarslan, F., "Perre Antik Kenti Nekropol Alanı Kaya Mezarları Kurtarma Kazısı", *13. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 22-26 Nisan 2002, Denizli, haz. K. Olşen-F. Bayram-A. Özme-N. Gider, Kültür Bakanlığı DÖSİMM Basımevi, Ankara, 129-136.

Erarslan-İnce-Alkan 2009

Erarslan, F.-İnce, N. E.-Alkan, M., "Perre Antik Kenti Nekropol Alanı 2007 Yılı Kazı ve Temizlik Çalışmaları", *17. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 28 Nisan-1 Mayıs 2008, Side, haz. F. Bayram-A. Özme, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 171-184.

Erarslan-Özman vd. 2010

Erarslan, F.-Özman, R.-Şancı, F.-Arslan, M.-Karaca, M. N.-Alkan, M., "Perre Antik Kenti Nekropol Alanı 2008 Yılı Kazı ve Temizlik Çalışmaları", *18. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 27-30 Nisan 2009, Sivas, haz. H. Dönmez, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 91-104.

Erarslan-Zeyrek vd. 2011

Erarslan, F.-Zeyrek, T. H.-Özman, R.-Şancı, F.-Akın, E.-Arslan, M.-Alkan, M.-Karaca, M. N.-Koca, M. S., "Perre Antik Kenti Nekropol Alanı 2009 Yılı Kazı ve Temizlik Çalışmaları", 19. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu, 29 Nisan-1 Mayıs 2010, Ordu, haz. A. N. Toy-C. Keskin, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 363-377.

Estreicher 2006

Estreicher, S. K., *Wine: From Neolithic Times to the 21st Century*, Algora Publishing, New York.

Facella 2008a

Facella, M., "The Sarcophagus of Grylos", *PATRIS PANTROPHOS KOMMAGHNH, Neue Funde und Forschungen zwischen Taurus und Euphrat*, Asia Minor Studien 60, ed. E. Winter, Dr. Rudolf Habelt GmbH, Bonn, 201-205.

Facella 2008b

Facella, M., "Hellenistic, Roman and Byzantine Coins from the Necropolis of Perrhe", *PATRIS PANTROPHOS KOMMAGHNH, Neue Funde und Forschungen zwischen Taurus und Euphrat*, Asia Minor Studien 60, ed. E. Winter, Dr. Rudolf Habelt GmbH, Bonn, 207-226.

Fırat 1999

Fırat, N., *Perge Konut Alanı Keramiği*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Fidanci 2016

Fidanci, F., *Pithos Buluntuları Yoluyla Kuşadası, Kadıkalesi'ndeki Bizans Yapılaşmalarına İlişkin Öneriler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, İzmir.

Hartal-Hudson/Berlin 2008

Hartal, M.-Hudson, N.-Berlin, A. M., "Khirbat El-Hawarit: A Ceramic Workshop on the Mount Hermon Slopes", *Atiqot*, S. 59, Jerusalem, 131-155.

Hayes 1997

Hayes, J. W., *Handbook of Mediterranean Roman Pottery*, British Museum Press, London.

Hayes-'Ala' Eddine 1998-1999

Hayes, J. W.-'Ala' Eddine, A., "BEY 004: A Transitional Byzantine-Umayyad Pottery Group", *British Association for Applied Linguistics*, S. 3, London, 127-136.

Holmqvist 2019

Holmqvist, E., *Ceramics in Transition: Production and Exchange of Late Byzantine-Early Islamic Pottery in Southern Transjordan and the Negev*, Archaeopress Archaeology, Oxford.

Humann-Puchstein 1890

Humann, K.-Puchstein, O., *Reisen in Kleinasien und Nordsyrien*, Verlag von Dietrich Reimer, Berlin.

Iliopoulos-Xanthopoulou 2011

Iliopoulos, I.-Xanthopoulou, V.-Tsolis-Katagas, P., "A Petrographic Assessment of Houseware and Storage Pithoi in the Early Helladic Settlement of Helike, Achaea, Greece", *Helike IV. Ancient Helike and Aigialeia. Protohelladika: The Southern and Central Greek Mainland*, ed. D. Katsōnopoulou, Hetaireia Philōn Archaias Helikēs, Athēna, 127-142.

Kallipolitis Feytmans 1950

Kallipolitis Feytmans, D., "Les pithoi à reliefs de l'île de Rhodes", *Bulletin de Correspondance Hellénique*, S. 74, Paris, 135-180.

Kennedy-Freeman-Falkner 1995

Kennedy, D.-Freeman, P.-Falkner, R., "Southern Hauran Survey 1992", *Levant*, S. XXVII, London, 39-73.

Kılınçoğlu 2019

Kılınçoğlu, H., *Tayfur Sökmen Kampüs Kazısı, Roma Dönemi Günlük Kullanım Seramikleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.

Kirigin 2007

Kirigin, K., "Pithos/dolium - uvodne napomene", *Zentrum für Balkanforschungen*, S. 34, Sarajevo, 125-156.

Kozbe-Güngör-Caner 2019

Kozbe, G.-Güngör, A.-Caner, E., *Geç Antik Çağ'da Bir Kırsal Yerleşim: Dede Harabeleri*, Ege Yayınları, İstanbul.

Kökten 1947

Kökten, İ. K., "1945 Yılında Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Tarih Öncesi Araştırmaları", *Belleten*, S. XI, 43, Ankara, 431-472.

Mader 1996

Mader, I., "Keramik der Forschungen im Gebiet von Kyenai aus den Jahren 1989-1992", *Lykische Studien 3: Die Siedlungskammer von Kyaneai in Lykien, bericht über Feldforschungen im Yavu-Bergland im Sommer 1992*, ed. F. Kolb, Dr. Rudolf Habelt, Bonn, 87-112.

Mimaroğlu 2011

Mimaroğlu, S., *Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı'nda Ele Geçen Bizans Dönemi Günlük Kullanım Seramikleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi, İzmir.

Müller 1996

Müller, U., *Die Eisenzeitliche Keramik von Lidar Höyük*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ruprecht Karls Universität Heidelberg, Heidelberg.

Öz 2020

Öz, C., *Myra ve Andriake Geç Roma Dönemi Seramikleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Özdemir 2009

Özdemir, B. Ş., *Patara Roma Dönemi Günlük Kullanım Seramikleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Özügül 2014

Özügül, A., "Dara (Anastasiopolis) Sırsız Seramikleri", *Uluslararası Katılımlı XVI. Ortaçağ-Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 18-20 Ekim 2012, C 2, ed. M. A. Eser-E. B. Fataha-G. Koyun, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas, 651-661.

Pittard 1931

Pittard, E., *Le visage nouveau de la Turquie: A travers l'Asie-Mineure*, Societe d'Editions Geograhiques, Paris.

Platon-Kopaka 1993

Platon, L. L.-Kopaka, K., "Ληνοί Μινωικοί: Installations Minoennes de Traitement des Produits Liquides", *Bulletin de Correspondance Hellénique*, 117/1, Paris, 35-101.

Riley 1979

Riley, J. A., "Coarse Pottery", *Excavations at Sidi Khrebish Benghazi, Supplement to Libya Antiqua,* V/2, ed. J. A. Lloyd, Socalist People's Libyan Arab Jamahiriya Secretariat of Education Department of Antiquities, Tripoli, 91-467.

Reynolds 2014

Reynolds, P., "The Homs Survey (Syria): Contrasting Levantine Trends in the Regional Supply of Fine Wares, Amphorae and Kitchen Wares (Hellenistic to Early Arab Periods)", *Roman Pottery in the Near East: Local Production and Regional Trade*, Roman and Late Antique Mediterranean Pottery 3, Proceedings of the Round Table Held in Berlin, 19-20 February 2010, ed. B. Fischer Genz-Y. Gerber-H. Hamel, Archaeopress, Oxford, 53-65.

Rotroff 2006

Rotroff, S. I., *The Athenian Agora, Volume 33, Hellenistic Pottery: The Plain Wares*, American School of Classical Studies at Athens, Princeton.

Routman 2006

Routman, M. L., *Daily Life in the Byzantine Empire*, Greenwood Press, Westport.

Sağlamtimur 2005

Sağlamtimur, H., "The Volumes of Some Urartian Pithoi", *Anatolian Iron Ages V*, Proceedings of the Fifth Anatolian Iron Ages Colloquium Held at Van, 6-10 August 2001, ed. A. Çilingiroğlu-G. Darbyshire, British Institute at Ankara, Havertown, 140-143.

Schiappelli 2015

Schiappelli, A., "Along The Routes of Pithoi in the Late Bronze Age", *The Mediterranean Mirror Cultural Contacts in the Mediterranean Sea Between 1200 and 750 BC*, International Post-doc and Young Researcher Conference Heidelberg, 6th-8th October 2012, Römisch-Germanisches Zentralmuseum Tagungen Band 20, ed. A. Babbi-F. Bubenheimer-E. B. Marín-Aguilera-S. Mühl, Verlag des Römisch-Germanischen Zentralmuseums, Mainz, 231-243.

Sezgin 2018

Sezgin, K., "Antik Dönemde Artı Ürün Depolama Kavramı ve Depolama Kapları", *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11/1, Çorum, 595-610.

Shaw-Shaw 1993

Shaw, J. W.-Shaw, M. C., "Excavations at Kommos (Crete) During 1986-1992", *Hesperia*, S. 62, California, 129-190.

Kan Şahin-Laflı 2015

Kan Şahin, G.-Laflı, E., "Roman and Late Roman-Early Byzantine Coarse Ware from Southwestern Paphlagonia", *Recent Studies on the Archaeology of Anatolia*, ed. E. Laflı, S. Patacı, Archaeopress, BAR International Series 2750, Oxford, 327-437.

Tekçam 2007

Tekçam, T., *Arkeoloji Sözlüğü*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.

Tosun 2020

Tosun, M., *Dara (Anastasiopolis) Roma ve Geç Antik Dönem (Parth-Sasani) Seramikleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

Türker 2009

Türker, A. Ç., *Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Bizans Dönemi Sırsız Seramikleri*, Koç Üniversitesi Suna&İnan Kıraç Vakfı AKMED Yayınları, İstanbul.

Unwin 2005

Unwin, T., *Wine and the Vine: An Historical Geography of Viticulture and the Wine Trade*, Routledge, London/New York.

Ürün 2020

Ürün, İ., *Antandros Nekropolisi Pithos Mezarlar*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, İzmir.

Vinocurov 1999

Vinocurov, N. I., *Vinodelie Antichnogo Bospora*, Moskovskiĭ Pedagog Universitet, Moskova.

Von der Osten 1933

Von der Osten, H. H., *Discoveries in Anatolia 1930-31*, The University of Chicago Press, Chicago.

Wicenciak 2002

Wicenciak, U., "Preliminary Information on the Local Pottery from Chhîm", *British Association for Applied Linguistics*, S. 6, Beirut, 62-76.

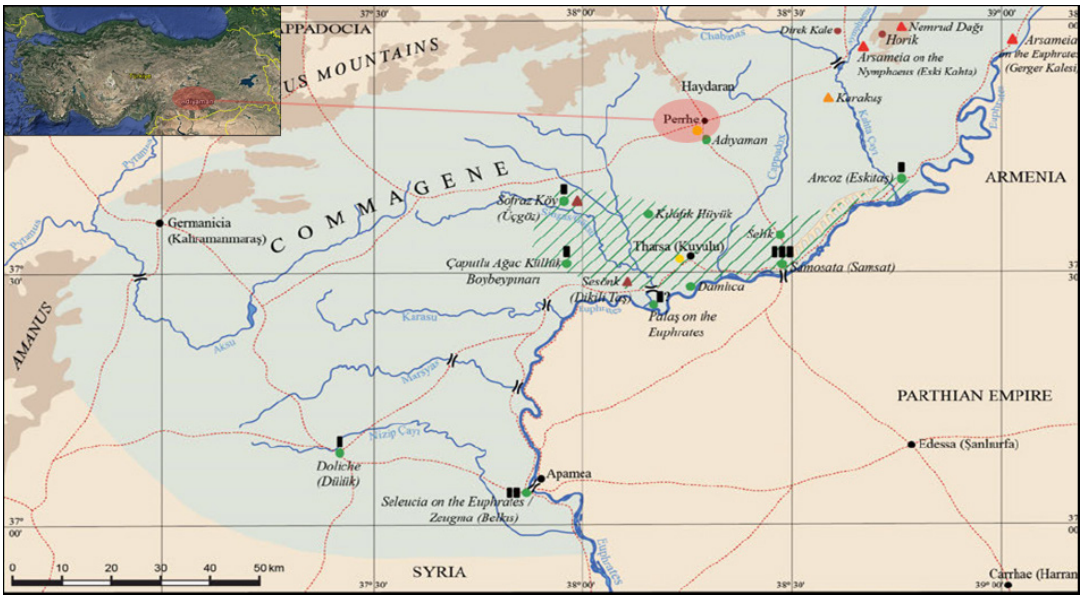
Williams 1989

Williams, C., *Anemurium: Roman and Early Byzantine Pottery*, Pontifical Institute for Medieval Studies, Toronto.

Yağız-Tosun-Doğan 2022

Yağız, K.-Tosun, M.-Doğan, T., "Seramik Buluntuları Işığında Perre İşliklerinin Kullanım Evreleri Üzerine Bir Ön Değerlendirme", *HÖYÜK* , S. 10, Ankara, 2022, 145-175.

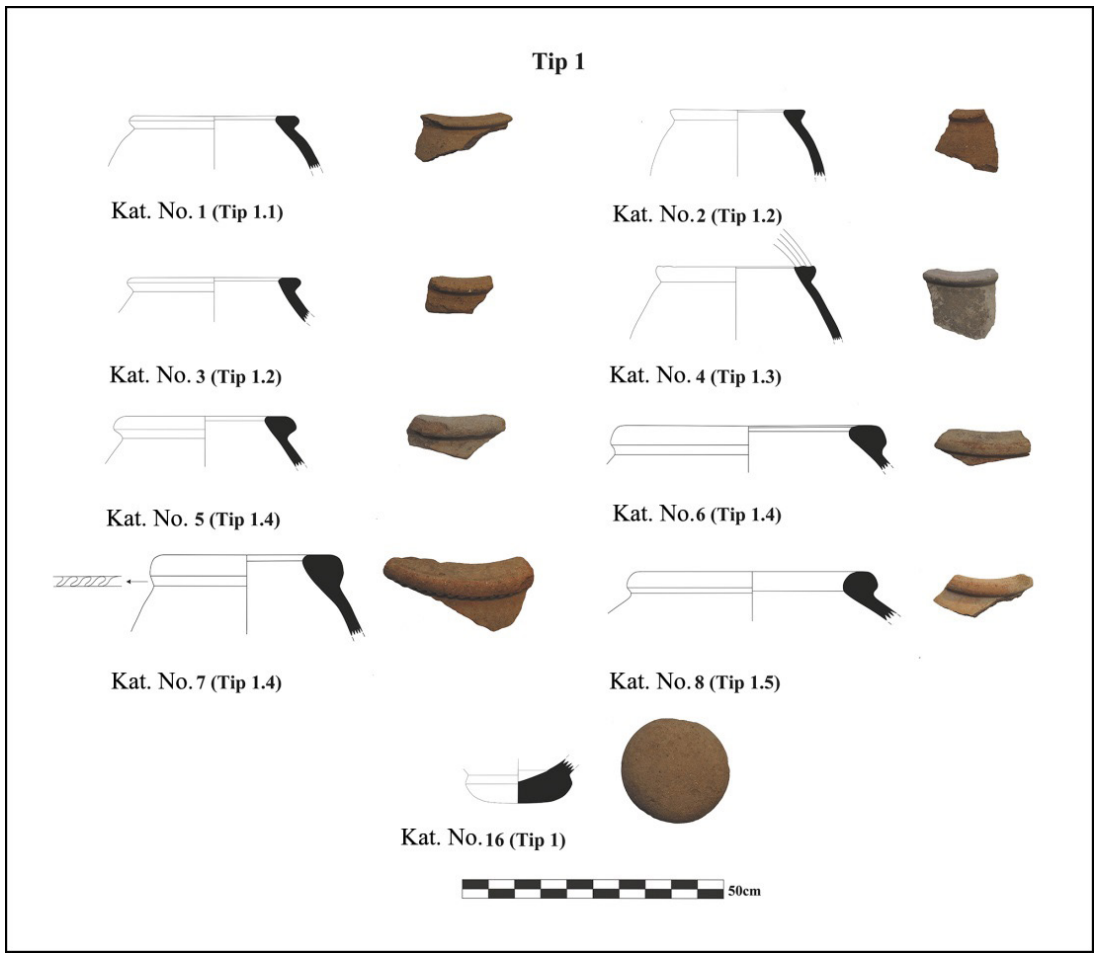
EKLER

Resim 1. Kommagene Krallığı ve Perre'nin konumunu gösteren harita (Brijder 2014, Fig. 15)

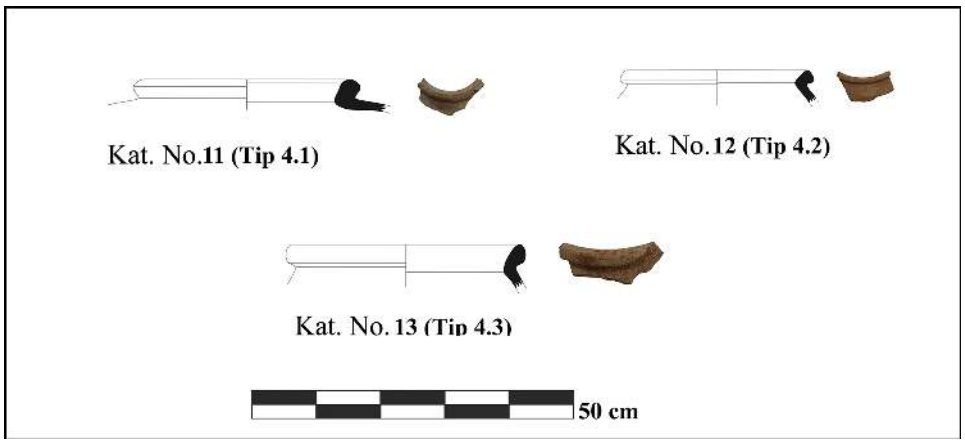
Resim 2. Perre, 2020-21 Kazılan Alanlar (Perre Kazı Arşivi)

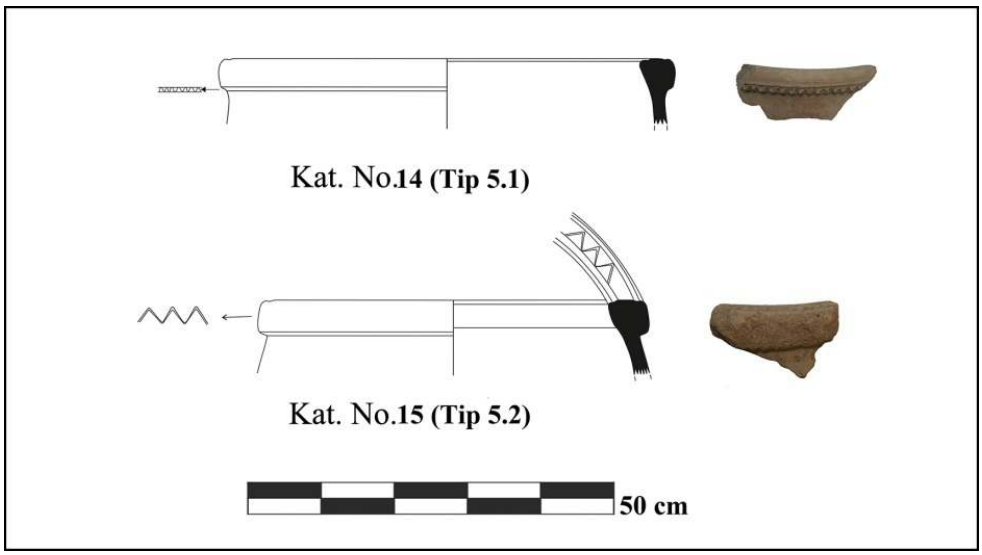
Resim 3. Tip 1 örnekleri (Perre Kazı Arşivi)

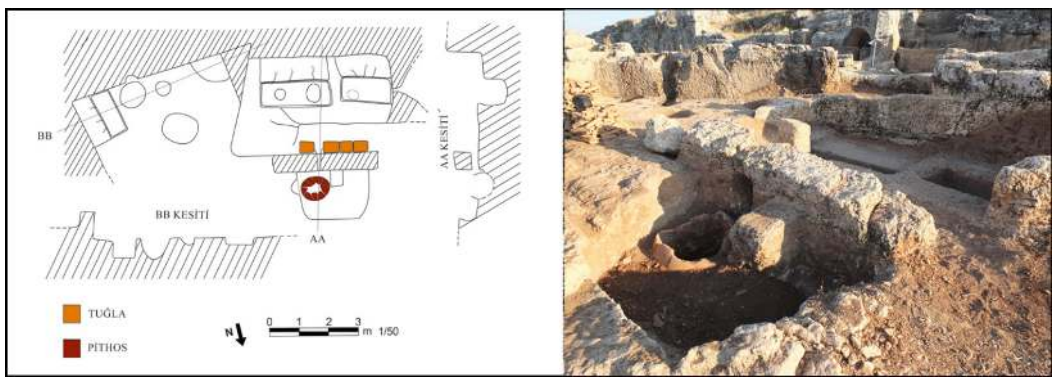
Resim 4. Tip 2 ve Tip 3 (Perre Kazı Arşivi)

Resim 5. Tip 4 (Perre Kazı Arşivi)

Resim 6. Tip 5 (Perre Kazı Arşivi)

Resim 7. Birinci in-situ pithos/dolium ve 3 no.lu şarap işliği (Perre Kazı Arşivi)

Resim 8. İkinci in-situ pithos/dolium örneği (Perre Kazı Arşivi)

Resim 9. Pompeii Tipi Değirmenler (Perre Kazı Arşivi)